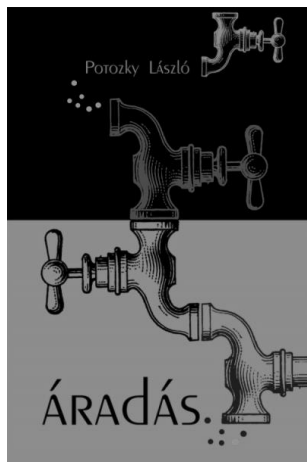

KOVÁCS FLÓRA

Zárás-nyitás

POTOZKY LÁSZLÓ ÁRADÁS CÍMŰ KÖTETÉRŐL

Erdélyi Híradó –
Előretolt Helyőrség
Kolozsvár, 2011

Potozky László *Áradás* című novelláskötete az Erdélyi Híradó Kiadónál jelent meg, amely kiadó 2011-es könyveivel egy sikeres időszakot tudhat magáénak könyveikhez kötődő díjak vonatkozásban is: Bálint Tamás *Visszaút a fekete folyón*-kötetével, Egyed Emese *Briszéisz*-könyvével, Farkas Wellmann Éva *Az itt az ottal*-verseskötetével, Lövétei Lázár László *Zöld*-könyvével és Potozky László novelláskötetével, amely részesült Bálint Tibor-díjban és az Erdélyi Magyar Írók Ligája díjában is. Potozky e kötet mellett szerepelt még 2011-ben izgalmas szövegekkel elismerésre méltó vállalkozásokban, mint az *Állomás, éjszaka. Tízkezes egy Bodor novelláramunkában* (Kolozsvár, Koinónia, 2011.) vagy az *Echinox két-nyelvű magyar irodalmi antológiájában* [Kolozsvár, 2011., kritika erről: Kovács Flóra: Az idő (Az Echinox-antológiáról). In *tiszatájonline*, 2012. május 16. <http://tiszatajonline.hu/?p=4589>.].

” Az *Áradás* szerzője a kötet egészében nagy hangsúlyt fektet a rabság, a zártság tematizálására mind a háborúhoz, mind az előző rendszer Romániájához, mind a mai társadalmi berendezkedéshez kapcsolódva. A háború esetében e tematizáltság részint a sírba helyezéssel, részint a háborútól való menekülés lehetetlenségével mutatkozik meg. Potozky novelláiban a két példa azért tekinthető érdekesítőnek, mert egyfajta zártság mellett a nyitottságra és a nyitás brutalitására is fény derül. Az *Elkésett virágok*-novella esetében a koporsóba zárást egy ideiglenes sírból való kiemelést megelőzi, míg a *Galambok őrnél* a menekülés meg-nem-valósulása mellett feltűnik az elbújás, a szereplő önmaga általi „bezárása”, továbbá a háború révén megrongált épületek sebesültsége, nyitottsága. Ez utóbbi Potozky-írásnál még az sem hagyható figyelmen kívül, hogy a galamboknál a nyitás egyben a halálukkal társul: „A galambok először nem tudták, mit kezdjenek a rájuk erőszakolt szabadsággal, de gazdájuk noszogatóan belerúgott a ketreche. Egyszerre röppentek fel, és egyszerre vágta földhöz őket a légnemzés.”/ Marcus Vojneva

is elesett, de nem vesztette el az eszméletét, nézte az aláringó tollpíhéket, és csak akkor állt fel, amikor a levegő a galambok összes emlékeitől megtisztult./ Felszedte, és a ketrecbe gyűjtötte a szárnyasok tetemeit, kettőt pedig magával vitt a bérházba.” (60–61.)

A megelőző rendszer Romániájának képei között megjelenik a fekete autóhoz kötődő ismert félelem, ez autó társítása a bezárással és rabsággal – mellyel a gyerekek is tisztában vannak („Rémületemben felráztam öcsémet. Éber alvó volt, hamar magához tért, és megértette, amit elsuttogtam neki. De akkor hol vannak? Biztosan elrabolták őket a feketeautós emberek, és most minket keresnek. [...] Úgy félúton fekete, elsötétített ablakú autó robogott el mellettünk. [...] Eszembe jutott, én már régóta, sőt, talán egész addigi életemben éreztem, egyszer óhatatlanul bekövetkezik, előbb-utóbb mindenkit elvisznek, még engem és az öcsémet is, mindannyiunknak van egy fenntartott hely a fekete kocsis hátsó ülésén. Csak jóval később jöttem rá, apánk talán a mellettünk elhúzó autóban ült, de mi nem láttunk, nem láthatunk belőle semmit, mert már teljesen magába olvasztotta az elsötétített üveg és a karosszéria rideg fémje.”, *Drót a pofán*, 22., 24.) –, feltűnnek a húsnélküli ebédek, vacsorák, illetve a mindent magához ragadó félelem, amelytől szabadulni lehetetlen, és amely beteges szinten, azaz a mindenki gyanús evidenssé tételével érzékelhető. A leginkább kidolgozott és izgalmas e legutóbbi bemutatása a *Drót a pofánban* és a *Hulló lapok közt az emberben*. A *Hulló lapok...*-nál a narrátor barátja Jonuc egyetlen pillanat alatt gyanús színben tűnik fel a narrátor előtt; a gyanú fokozódásával és a félelem növekedésével, így a feszültség elviselhetetlenné válásával a narrátor odáig jut, hogy vélhetően megöli barátját, aki őt nyomtatványok szórására biztatta.

„– Látom, neked is tele van a tököd a rendszerrel.

Úgy szólt hozzám, mint megértő báty az öccséhez. Hírből ismertem ezt a beszédmodort – ezzel ugratják be a spiclik az embereket. Sose gondoltam volna, hogy Jonuc is közülük való, de abban a pillanatban minden jel arra mutatott: a látszólag szabadelvű apa, a közvetlenség.

[...]

Mintha bumerángot hajítana, úgy lendítette a karját, közben engem nézett, a szél egy hajtincset fújt a szemébe. Én csak a cigarettát pöccintettem az aláringó lapok után.

Legyen okotok rá, ha már bezártok.

Hátraléptem, úgy tettem, mintha lehajolnék, és a táskába nyúlnék.

Hirtelen emelkedtem föl. Jonuc kabátjának szövete érdes volt, szúrta a tenyerem.

Nem vártam meg, míg földet ér. Az ajtó felé szaladtam, a kavics csikorgásán keresztül halottam az ágak reccsenését, majd a puffanást.” (11., 14.)

A börtön ábrázolásával ugyancsak fellelhető a rabság a Potozky-kötet *Halálöszton*-írásában, ám e könyv igazi tétjét az adja, hogy e tematika hogyan szövi át a legapróbb elemeiben is a kötetet. A rabság éppen ezért „olvasható” olyan egységeknél is, amelyeknél a magánélet szférája van előtérben. A *Vasárnapi körútban* alakjának alkoholtól való elválaszthatatlanságában és az ahhoz párosuló, az az okozta pszichés zártságban, amely zártság, rabság *A kutyafejű ember*-írás gyerekeinél súlyosabb fokon tapasztalható, hiszen először az egyik, majd vélhetően a másik gyerek „záródik be”.

„Anyánk a tanítónő távoztával megrázta Öccsét, a hajába is belekapott, de Öccse nem szólalt meg, csak valami hangtalan tátogást préselt ki magából.

[...]

Akartam felelni, hogy igen, csak egy kicsit megijedtem, de már semmi bajom. Éreztem, hogy az ajkaim mozognak, de a torkomban nem rezdült semmi. Mély lélegzetet vettem, de továbbra is hangtalanul tátogtam.” (34., 36.)

A novellákban a magánéleti zártság a házasságok nagy hányadánál ugyancsak feltűnik.

A *Tea keddre* narrátora és annak nagynénje valamilyen fokon maga választotta a zártságot, a társadalmi kényszer és az öregség az utóbbinál nem független, ám ez csak sejtetésként marad a novellában. A narrátor mindazonáltal a nyitásra ad még reményt magának, jóllehet csak azzal a feltétellel, ha neki ezért nem kell semmit tenni.

„Talán a kint, az utcákon, tereken tapasztalt mindennapos sivárság annyira belém ette magát, hogy kis magánszférámban sem vágytam egyébre. Néha arra gondoltam, hogy azért nem fogadtam el nagynéném ajánlatát, mert az véglegesítő pecsétet nyomott volna agglégénységemre, és én is, mint minden egyedülálló, középkorú férfi, valamelyest még reménykedtem, hátha a semmiből, udvarlás nélkül az ölembe pottyan egy mártír, aki teljesíti minden óhajomat.

[...]

Csak heti egy alkalommal dugtam ki az orrom, amikor teázni mentem a nagynénémhez.

[...]

Volt már vagy két éve, hogy utoljára kint járt a házból.” (6., 7.)

E novella elhelyezése a kötetben remekül sikerült, hiszen az írás az utolsó egységek közül az *Áradás*-, az *Esettanulmány egy csapszereléséről*-szövegével mintegy párbeszédet folytat, ugyanis a *Tea keddre* ivókútjának elzáródására válaszol az *Áradás* el-nem-zárhatósága, amely ugyancsak egy zártságot, rabságot fog eredményezni, csakúgy, mint az *Esettanulmány*... kényszeres szerelése, amelyek a nyitást, a tényleges beszélgetést akadályozzák meg, odázák el az apa és gyereke között.

Potozky e szövegeinek közös vonása még, hogy majdnem mindegyikben megtalálható a társadalmi jegy iránti érdeklődés. E jegy a maga kérlelhetetlenségével a legmegrázóbb módon talán az *Apu szeme fényében* és az *Aluljáróban* jelenik meg.

Potozky László *Áradás* című első kötete, mint ahogy ezt kiemeli Darvasi Ferenc a *Magyar Narancs*ban (<http://magyarnarancs.hu/konyv/potozky-laszlo-aradas-78578>), Varró Annamária pedig a *Kortárs*ban (<http://www.kortaronline.hu/2012/06/termekeny-szovegaradas/10348>) publikált írásában érett prózaíró feltűnését sejteti. A még bátrabb játékok olvashatók a következő Potozky-kötetben. E kötet a fentebb ismertetett összetett hálókát magában rejtve kétségkívül megérdemli a díjakat.